

Toekomst FNV-sector Senioren. OVERWEGINGEN BIJ HET OPZETTEN VAN EEN NIEUWE ZELFSTANDIGE SENIOREN-VAKBOND

Waarom het opzetten van een zelfstandige senioren-vakbond wordt overwogen?

Omdat de belangen van ouderen op het gebied van inkomen, pensioen, wonen, zorg en participatie binnen de huidige FNV-sector Senioren onvoldoende worden behartigd. En omdat die sector Senioren over een aantal jaren wel eens helemaal verdwenen kan zijn!

Voor een nadere toelichting zie o.a. bijgevoegde notitie "FNV-Seniorenwerk: hoe nu verder", Erik Meijer,

27-05-2024. In die notitie wordt uitgebreid ingegaan op de ontwikkelingen die hebben geleid tot de constatering dat de huidige FNV-sector Senioren niet voldoet. En op de noodzaak om snel actie te ondernemen om te realiseren dat de FNV alsnog **de** belangenbehartiger voor ouderen kan zijn. Snelle actie is vereist omdat sinds 1 november 2023 de zogenaamde vrije sectorkeuze is ingevoerd. Dat houdt in dat FNV-leden die de pensioengerechtigde leeftijd bereiken niet meer automatisch naar de sector Senioren worden overgeschreven maar lid blijven in de sector waarin ze werkzaam waren. Deze wijziging (bedoeld om de daling van het ledenaantal in de sectoren van werkenden af te remmen) betekent een sterfhuisconstructie voor de sector Senioren. Inmiddels blijkt het aantal leden van de sector (januari 2024 nog bijna 152.00 leden) nu elke maand met ruim 1000 te dalen en wordt verwacht dat de sector Senioren over iets meer dan 8 ½ jaar vrijwel leeg zal zijn.

Omdat strijden voor de belangen van ouderen noodzakelijk blijft: voor een fatsoenlijk inkomen/pensioen, voor voldoende geschikte woonruimte en voor goede zorgvoorzieningen, zal snel actie ondernomen moeten worden, bijvoorbeeld door een strijdbare zelfstandige senioren-vakbond op poten te zetten.

Heeft zo'n zelfstandige senioren-vakbond bestaansrecht?

Voordat het (drastische) besluit wordt genomen om een zelfstandige senioren-vakbond op poten te zetten moeten we eerst de vraag beantwoorden of een vakbond voor ouderen bestaansrecht heeft. Zijn er voldoende materiële en immateriële belangen van ouderen die een vakbond rechtvaardigen?

Ja die zijn er. Kijk maar naar de Beleid-adviesgroepen van FNV-Senioren: Inkomen, Wonen en Zorg, en Participatie (Meedoen). Daarin wordt duidelijk dat op verschillende sociaaleconomische en maatschappelijke terreinen belangen van ouderen in het geding zijn en belangenbehartiging met vakbondsmiddelen noodzakelijk en gerechtvaardigd is. Enkele voorbeelden van thema's die in die adviesgroepen worden besproken: Pensioenen, armoedebeleid, koppeling AOW, eigen risico, onvoldoende thuiszorg, WMO-beleid, ondersteuning vrijwilligersbeleid, digitale vaardigheden, enzovoort.

Voor- en nadelen van een zelfstandige senioren-(vak)bond

► Voordelen:

Dit model, vergelijkbaar met de Algemene Onderwijsbond (AOB) en de Nederlandse Politiebond (NPB), werd ook ooit beoogd met aansluiting van de ANBO bij de FNV.

Het geeft een grote vrijheid om zelfstandig naar buiten te treden, publieke aandacht op te eisen en leden te werven. Een zelfstandige bond (binnen of buiten FNV) zou een eigen beleid ontwikkelen met daarvoor een besluitvormingsstructuur en over eigen financiële middelen beschikken.

► Nadelen:

Zoiets lukt alleen met een enthousiast kader, dat bereid is om er langdurig de schouders onder te zetten en voortdurend in staat is om opvallende successen te boeken. Tot nu toe zien we wel individuele voorstanders van zo'n model maar uit niets blijkt een breed draagvlak daarvoor. Bovendien is niet duidelijk welke toegevoegde waarde dit model zou kunnen hebben boven op de bestaande ouderenbonden KBO en ANBO-PCOB. Die overigens inmiddels meer een

dienstverlenende en informatieve instelling zijn dan een machtige beweging van onderop. Die organisaties "beconcurreren" met een eigen project in de vorm van een zelfstandige seniorenvakbond, is alleen zinvol als velen overtuigd zijn van de meerwaarde daarvan.

► **Hoe de nadelen overwinnen:**

Enthousiast kader

Dit model lukt alleen met een reeds bestaande levendige beweging die zich bewust is van de noodzaak van een vakbeweging voor ouderen. Die zelfstandige ouderenbond zal zich als actieve strijdbare vakbond presenteren en energiek optreden voor de belangen van ouderen: voor behoud koopkracht, voldoende kwalitatieve zorg en huisvesting en deelname aan het maatschappelijk leven.

Daarmee zal zij ondubbelzinnig het bestaansrecht van een ouderen vakbond bewijzen en daarmee een appèl doen op bestaande kaderleden en FNV Senioren en daarbuiten om deze vakbond op te bouwen en versterken.

Samenwerking met anderen

Vervolgens moeten we onderzoeken wie naast deze ouderen vakbond (FNV-Senioren) zich ook met deze belangenbehartiging bezighoudt. Want het oprichten van een nieuwe vakbond is niet eenvoudig en het zoeken naar samenwerking en wellicht fusie ligt daarom voor de hand. Een korte schouw van onze omgeving leert dat naast FNV-Senioren de volgende organisaties zich met belangenbehartiging voor ouderen bezighouden: NBP, ANBO/PCOB, De Koepel, KBO, Aedes, Beter Oud.

Gesprekken met voornoemde organisaties zijn nodig om de mogelijkheden voor samenwerking verder te onderzoeken. Met de NBP (Nederlandse Bond voor Pensioenbelangen) hebben we al een samenwerkingsrelatie in de Stichting Pensioendossier (die de geschiedenis van de laatste 20-25 jaar betreffende de pensioen-ontwikkelingen in beeld brengt).

Ook met KBO-Brabant zijn er diverse contacten geweest.

Resultaat

Het resultaat van een op die manier samenwerkende Senioren-vakbond is een organisatie die zich toelegt op wonen, welzijn, zorg e.d. maar zich vooral ook kan presenteren als specialist in pensioenen, bestaanszekerheid, fiscale discriminatie van ouderen. Alle samenwerkende organisaties hebben daar voordeel bij. Een goede campagne zou voor ledenaanwas kunnen zorgen in plaats van ledenverlies.

FNV-SENIORENWERK: HOE NU VERDER ?

Verkenning ter discussie in sectorraad Senioren op 5 juni 2024.

1 KANSEN OP EEN BELANGRIJKE ROL.

Onder ideale omstandigheden zou het ontstaan van onze sector Senioren binnen de in 2015 gereorganiseerde FNV het resultaat zijn geweest van een breed gedragen verlangen van de gepensioneerde leden zelf. Zo'n sector had kansrijk kunnen zijn als initiatief van onderop om zelf een strijdorganisatie te beheren die zich toespitst op zaken als pensioenbelangen, ouderenhuisvesting, WMO-voorzieningen en de vele overheidstaken die voor gepensioneerden nóg belangrijker zijn dan voor werkenden (vervoersarmoede, energiearmoede, klimaatrechtvaardigheid, etc). Met een belangrijke aanstuuringsrol voor wat de FNV als geheel doet voor de belangen van inmiddels gepensioneerde vakbondsleden. Dankzij de te boeken successen zouden we misschien zelfs leden kunnen werven die in hun werkende jaren nog geen FNV-lid waren geworden. We zouden daarmee ook een grote invloed kunnen uitoefenen op de koers en de activiteiten van de ouderenbonden, waardoor vakbeweging en ouderenbonden samen zouden kunnen optrekken voor het nóg beter bereiken van resultaten.

2 POGING OM ACHTERSTAND OM TE ZETTEN IN VOORSPRONG.

Zo ging het niet. Het ontstaan van onze sector was helaas niet het resultaat van een breed gedragen verlangen van de gepensioneerde leden zelf. In tegendeel, het was vooral de wens van anderen binnen de FNV om de gepensioneerden samen onder te brengen in een afzonderlijke organisatievorm die niet te veel aandacht van de werkenden zou opeisen. Het bestaan van een afzonderlijke sector Senioren werd een argument om gepensioneerden zo veel mogelijk buiten de functies en besluitvorming in andere sectoren te houden. De gepensioneerden schikten zich in die rol. Het samen optrekken van leden die ervaring hadden opgebouwd binnen alle sectoren werd een uitdagend experiment. Velen waren verbaasd dat ze inmiddels bij een hen onbekende sector waren ingedeeld, maar dat deed er weinig toe als ze zelf toch niet actief waren. Achteraf gezien is die ontstaansgeschiedenis een belangrijke reden waarom het bestaan van een eigen sector Senioren nooit voldoende van de grond is gekomen.

Het IPSOS-rapport van 2019 probeerde onze sector nuttiger te maken op het gebied van voor ouderen belangrijke strijdterreinen. Geïnterviewd werd welk nuttig werk we zouden kunnen doen en hoe waardevol dat was. Ieder binnen en buiten onze sector vond dat een goed idee en bewees er lippendienst aan, maar de gevolgen waren niet groot. Dat wil niet zeggen dat er op die terreinen weinig gebeurt. Veel gepensioneerde FNV-leden doen uit een gevoel van solidariteit nuttig vrijwilligerswerk voor leden van alle leeftijden op lokaal en regionaal niveau, maar zouden dat waarschijnlijk ook hebben gedaan als er geen landelijke sector senioren zou hebben bestaan. Ze voelen zich wel solidair FNV-lid maar geen dragers of vertegenwoordigers van onze sector.

3 VOORAL ZICHTBAAR IN PENSIOENDISCUSSIE.

Als sectorbestuur en sectorraad raakten we wel hevig betrokken in het jarenlange debat over verandering van de bedrijfstakpensioenfondsen en een eventueel nieuw pensioenstelsel. Daarbij overheerste binnen onze sectorraad een andere voorkeur dan wat uiteindelijk het FNV-meerderheidsstandpunt zou worden en inmiddels is omgezet in wetgeving. We werden gezien als dwarsliggers op weg naar een noodzakelijk gevonden modernisering, die nuttig zou zijn voor de wensen van jongere generaties.

Dit meningsverschil leidde tot isolement en conflicten. We werden steeds meer gezien als een vreemde eend in de bijt, boekten geen voor de grote buitenwereld zichtbare successen, hadden geen belangrijke werfkracht en werden door anderen gezien als nutteloze ruziemakers-club. Binnen de FNV werkten we langs elkaar heen. Ieder binnen en buiten onze sector besepte dat het niet goed ging, maar de ideeën over een oplossing liepen uiteen.

4 DE TIJD VAN PRATEN WAS VOORBIJ.

Op 16 april 2022 werden we doodverklaard door een Commissie van Goede Diensten. In het onderzoeksrapport 'De tijd van praten is voorbij' werden we meedogenloos beschreven als een onbeheersbare ruziemakers-club die geen enkel nut diende. Bovendien bleek dat de werkorganisatie onder die omstandigheden niet meer voor ons wilde werken.

Die beschrijving kon door de betrokkenen worden ervaren als grievend en beledigend, vol onbegrip voor hun motieven, hun inzet en hun hoop op verbetering. Maar als je het onbevooroordeeld op wat meer op afstand

bekijkt, niet als speurtocht naar schuldigen maar als een foto van onze effectiviteit, kun je het ook zien als een haarfijne inventarisatie van ondoelmatigheid en verwarring. Er bleek inmiddels veel te zijn misgegaan. De pijnlijke aanbeveling van het rapport was dat de mislukte sector Senioren per april 2023 zou moeten worden opgeheven en dat de leden terug moesten naar hun sectoren van herkomst, het terrein van hun laatste werkkring. Daar zou wel wat tegenover staan, zoals een netwerk waar alle gepensioneerden uit de verschillende sectoren automatisch toe zouden gaan behoren (dus anders dan waarin de huidige FNV-statuten voorzien), een gekozen seniorenraad, een expertisecentrum, meer ruimte voor de senioren binnen de sectoren van de anderen en een beter aanspreekpunt in het Dagelijks Bestuur. Het netwerk zou gericht moeten zijn op een betere uitvoering van de aanbevelingen van het IPSOS-rapport van 2019. Aan de nog zitting hebbende leden van het sectorbestuur werd in het belang van de FNV verzocht om voor 1 juni 2022 zelf vrijwillig op te stappen, met gedwongen opheffing van dit bestuur als stok achter de deur. Een DB-lid zou daarna de laatste nog resterende vergaderingen van de oude sectorraad voorzitten.

5 DOORSTART NA LIQUIDATIEPLAN.

Na deze keiharde bevindingen en voorstellen werden we in bescherming genomen door het Algemeen Bestuur van de FNV. Dat wilde de oude afspraken, waarin leden die zich in een sector senioren willen organiseren daartoe de gelegenheid krijgen, niet schenden. Het besloot de aanbevelingen niet op te volgen en die niet ter besluitvorming voor te leggen aan het Ledenparlement, maar alleen een eind te maken aan de onstuimige groei van ons ledental omdat die uitsluitend het gevolg was van de vergrijzing van het FNV-ledenbestand en de automatische overboeking bij pensionering. In plaats van gedwongen opheffing kregen we nieuwe kansen voor een doorstart. In mei 2023 werden verkiezingen georganiseerd voor een nieuw sectorbestuur en een nieuwe sectorraad. We slaagden erin om die organen weer volwaardig te gaan bemensen. Aan die verkiezingen nam overigens minder dan 10% van onze ruim 150.000 sectorleden deel. Een jaar geleden gingen we fris van start, onder meer met de instelling van nieuwe beleidsadviesgroepen.

6 NOG STEEDS BESTAANDE TEKORTKOMINGEN.

Ondanks een nieuwe start en nieuwe activiteiten slagen we er nog steeds onvoldoende in om te voldoen aan de verwachtingen van ons eigen kader en van de rest van de FNV. We boeken geen opvallende successen die reden zijn om lid te worden of te blijven. Bovendien hebben we vaak de indruk dat we binnen de FNV als geheel te weinig invloed hebben op in te nemen standpunten en de te kiezen actieprioriteiten. Vanuit de werkorganisatie ervaren we geen stimulansen om er meer uit te halen. Enerzijds zijn we blij dat onze sector binnen de FNV toch heeft kunnen overleven, anderzijds behouden we twijfels vanwege een tekort aan enthousiasme en resultaat.

7 LEREN LEVEN MET DE VRIJE SECTORKEUZE.

De per 1 november 2023 ingevoerde vrije sectorkeuze, waarbij gepensioneerden in hun oude sector achterblijven tenzij ze aangeven te kiezen voor aansluiting bij de sector senioren, kunnen we gebruiken als graadmeter voor de kennis van ons bestaan en de tevredenheid daarover. Belangrijk was dat een omvangrijk deel van de vers gepensioneerde FNV-leden zou aangeven vrijwillig een keuze te maken voor aansluiting bij onze sector. We wisten dat ons papieren ledental zou gaan dalen, misschien naar twee-derde of de helft van onze eerder bereikte top, maar hoopten dat daarbij het aantal echt voor het FNV-seniorenwerk beschikbare actieve leden gelijk zou kunnen blijven of zelfs groeien. De gevolgen zouden dan beperkt blijven tot krimp van de ruimte voor een seniorenfractie binnen het FNV-Ledenparlement, die nu met 18 leden de grootste is.

8 VRIJE KEUZE LIJKT NU TOCH STERFHUISCONSTRUCTIE.

Invoering van een vrije sectorkeuze in plaats van gedwongen opheffing leek een naar verhouding kleine precisie-ingreep. Onze bezwaren daartegen werden door anderen binnen de FNV ervaren als voorbarig, overdreven en paniekerig. We beseften dat die maatregel zeker niet kwaadaardig bedoeld was om onze sector kapot te maken, maar wel om andere sectoren te beschermen tegen ledenverlies door de voortgaande vergrijzing van het FNV-ledenbestand. Inmiddels blijkt uit de ledencijfers (zie punt 9) toch dat de gevolgen van de 1-november- maatregel ernstig zijn onderschat. Het ziet er naar uit dat leden rondom de pensioenleeftijd twijfelen tussen enerzijds lid blijven van hun oude sector vanwege solidariteit en contacten, en anderzijds uitschrijving als lid omdat voor hun persoonlijk belang van een voortgezet vakbondslidmaatschap weinig toegevoegde waarde wordt verwacht. Onze sector wordt niet gezien als een aantrekkelijk bindmiddel, een dringende reden om FNV-lid te blijven. Voor zover er in FNV-verband nog seniorenwerk plaatsvindt lijkt dat te worden opgesplitst tussen verschillende sectoren. Zo komen we steeds verder af te staan van het in punt 1 omschreven ideaalmodel.

9 VERONTRUSTENDE LEDENCIJFERS.

In 2023, het laatste jaar met grotendeels automatische overschrijving van gepensioneerden naar de sector Senioren, vonden ruim 12.000 gepensioneerden een voortgezet FNV-lidmaatschap voor zichzelf niet meer nuttig. Nog eens ruim 5.000 vielen af omdat zij overleden of niet meer zelfstandig konden functioneren. Van de leden die na 1-11-2023 werden gewezen op de mogelijkheid om zich vrijwillig bij onze sector aan te sluiten deed vrijwel niemand dat spontaan. Eind januari 2024 had de FNV 154.778 gepensioneerde leden waarvan 151.908 waren ingedeeld bij de sector Senioren. Sindsdien daalt het aantal leden van onze sector elke maand met meer dan 1000. Tegelijk zien we dat het aantal te pensioneren leden de komende jaren sterk zal toenemen. Het aantal voor over 10 jaar wordt geschat boven 225.000, maar die zullen dan voor het overgrote deel niet tot onze sector behoren. Als de huidige trend zich voortzet is de sector Senioren over iets meer dan 8½ jaar vrijwel leeg. In al deze cijfers van april zijn nog niet de effecten meegerekend van een veranderde informatiebrief aan leden die de AOW-leeftijd bereiken, maar de trend is verontrustend. Onze voorlopige conclusie is dat op een flinke meerwaarde van de sector Senioren niet wordt gerekend, zodat een actieve keuze voor onze sector uitblijft.

10 DRIE MOGELIJKE MODELLEN VOOR DE TOEKOMST.

Onze werkgroep toekomst senioren heeft op 23 mei geconcludeerd dat zich pijnlijke keuzes opdringen. Boos of hoopvol doorgaan op de huidige manier – zonder na te denken waar we over vijf jaar willen zijn – helpt niet meer. We willen liefst de in punt 1 beschreven ideaalsituatie zo veel mogelijk benaderen, maar de vraag is hoe dat het beste kan. We denken daarbij aan uiteenlopende oplossingen waarvan we nu al de contouren kunnen aangeven, maar gaan een mogelijk keuze pas verder uitwerken na verkennend beraad in de sectorraad op 5-6-2024.

A ZOEKEN NAAR MOMENTEN OM ANDEREN ALSNOG TE OVERTUIGEN.

► **VOORDELEN:** Hoewel we de 1 november maatregel niet kunnen terugdraaien kunnen we voorlopig nog wel enkele jaren verder door met de bestaande werkwijze. We komen dan niet meteen terecht in een lastige discussie over het zoeken naar nieuwe modellen maar nemen de tijd om een oplossing te vinden. We gebruiken de verontrustende cijfers van het ledenverloop straks als argument voor herstel van ons bestaansrecht. We blijven hopen dat we Algemeen Bestuur en Ledenparlement in de komende jaren alsnog ervan kunnen overtuigen dat herstel van de automatische overschrijving van vers gepensioneerden naar onze sector bijdraagt aan het ledenbehoud voor de FNV als geheel en vergroting van de strijdbaarheid. En zelfs als we gedoemd zijn om geleidelijk af te sterven kan ons tijdelijk voortbestaan tussentijds toch nog een stimulans zijn voor buiten ons om georganiseerd ander FNV-seniorenwerk.

► **NADELEN:** Dit model werkt alleen als het overtuigen van anderen niet al te veel jaren gaat kosten. Zoals het er nu naar uitziet kunnen we hiermee misschien nog wel doorgaan in de jaren 2027-2031, al zal de verwachte ledendaling dan al zeer ontmoedigend kunnen werken. Bovendien zullen we nauwelijks meer kunnen beschikken over de inzet van leden die jonger zijn dan 71 jaar. In de jaren 2031-2035 kunnen we bij ongewijzigd beleid verwachten dat in de praktijk de minimumleeftijd 75 jaar zal zijn en dat bovendien het ledental drastisch krimpt. Door te lang te wachten met ingrijpende keuzes komen we door tekort aan leden en kader terecht in een permanente crisissituatie, waarin onze sector uitblust en wederopbouw onmogelijk is geworden.

B SENIORENRAAD MET EIGEN AFVAARDIGING IN LEDENPARLEMENT.

► **VOORDELEN:** Door geen sector te zijn maar iets anders kunnen we mogelijk toch alle senioren binnen de FNV bereiken en voor ons werk meer speelruimte verwerven. We kunnen zo sterker worden op de terreinen die we aankunnen. We worden door de andere sectoren niet meer gezien als schadelijke concurrent voor hun eigen ambities. De omstreden uitzonderingspositie die we jarenlang innamen kan veranderen in algemene waardering van ons nut. We verwachten zo meer resultaat van onze voortgaande inspanningen. Door zo'n plan al eind 2024 voor te leggen kunnen we invloed uitoefenen op de stellingname van de in 2025 nieuw te verkiezen leden van Algemeen Bestuur en Ledenparlement. Dat moet dan wel goed uitgewerkt zijn op het terrein van (mede)zeggenschap, activiteiten en ondersteuning. Senioren moeten toegang blijven houden tot het Ledenparlement, via de Seniorenraad of via de afzonderlijke sectoren.

► **NADELEN:** Zo'n keuze kan de indruk wekken dat we toch nog capituleren voor de druk die anderen binnen de FNV jarenlang op ons hebben uitgeoefend om te stoppen. We hebben dan veel uit te leggen om te laten zien dat het helemaal niet gaat om stoppen maar om effectiever optreden. En als we de voorwaarden willen scheppen voor nieuwe oplossingen kan dat niet zonder een statutenwijziging van de FNV als geheel. Die kunnen wij niet op eigen kracht doorzetten maar vereist de medewerking en instemming van Algemeen Bestuur en Ledenparlement. Die zullen daartoe alleen geneigd zijn als zo'n alternatief kan rekenen op een uitvoerbaar plan en sterke steun van onze achterban.

C EEN SENIORENBOND BUITEN HET ONGEDEELDE DEEL VAN DE FNV.

► **VOORDELEN:** Dit model, vergelijkbaar met onderwijsbond en politiebond, sluit het meest aan bij wat ooit werd beoogd met collectieve aansluiting van de ANBO bij de FNV. Het geeft ook een grotere vrijheid om zelfstandig naar buiten te treden en aandacht te zoeken. Een soortgelijk model lijkt vanzelfsprekend te zijn in Frankrijk, waar gepensioneerden automatisch worden overgeboekt. Het zou goed kunnen passen in de in punt 1 beschreven ideaalsituatie.

► **NADELEN:** Zoiets lukt alleen met een enthousiast kader, dat bereid is om er langdurig de schouders onder te zetten en voortdurend in staat is om opvallende successen te boeken. Tot nu toe zien we wel individuele voorstanders van zo'n model maar niets dat blijkt geeft van een breed draagvlak daarvoor. Waarschijnlijk lukt dit model alleen met een reeds bestaande levende beweging die zelf besluit zich aan te sluiten bij de brede vakbeweging, zoals destijds het geval was met de ANBO. Bovendien is het de vraag wat van dit model de toegevoegde waarde zou kunnen zijn bovenop wat de bestaande ouderenbonden KBO en ANBO-PCBO nu al doen, zeker nu die organisaties inmiddels meer een dienstverlenende en informatieve instelling zijn dan een machtige beweging van onderop. Die organisaties beconcurreren met een eigen project is alleen zinvol als velen overtuigd zijn van de meerwaarde daarvan.

[Erik Meijer 27-5-2024].